

מא.

פרוטוקול מס' 3/4
מישיבת ועדת הכספים
מיום ב' ל' תשרי תשי"ח - 14.10.58
בשעה 8.45

חברי הועדה:

השתתפו:

- גורלי - היו"ר
- אפרתי
- בדר
- א. בהיר
- ט. חזני
- א. כהן
- א. הרצפלד
- ז. חוזאייב
- י. ספיר
- ז. לוי
- ז. צור
- י. קדגמן

מוזמנים:

- מר אריאלי - מטעם האוצר
- מר גפני - מטעם האוצר
- מר אלנברג - מטעם האוצר
- מר פרייך - מטעם האוצר

צו תעריף המכס והפטור (מס' 21)

סדר-היום:

היו"ר י. גורלי: יידי הוועדה ייה הישיבה.
באשר טפלנו בחוק גימלאות לשופטים הודעת, שמעגל מקבלי
הגימלאות כמעט נוסגר. נשארו 3 שהחוק אינו חל עליהם: נשיא המדינה, שלגביו
הכנסת צריכה לאשר את החוק - מבקר המדינה ונגיד בנק ישראל. אשר ליושב ראש
הכנסת - חוק הגימלאות לשרים חל עליו. אני חושב שדין זה צריך לחול על מבקר
המדינה ונגיד בנק ישראל, שניהם מקבלים משכורת של שרי מדינה; ואין לכלול אותם
בשום חוק אחר, כי הם אינם עובדי מדינה ואינם חברי כנסת.

י. בדר: ההנדל בין מבקר המדינה ונגיד הבנק ובין השרים הוא בזה,
שהשנים הראשונים מקבלים מראש מצוי לתקופה מסוימת.
ולכן אני חושב שמוטב להשוותם לשופטים העליונים. מבחינה גובה הגמלאה,
אני מוכן להסכים עם מר גורלי, שיש להשוותם לשרים. בכל מקרה יש צורך בחוק
או חוק-מסגרת שיעביר את הענין לוועדה הכספיים.

היו"ר י. גורלי: יש לנו סמכות לקבוע זאת.

י. בדר:

רק לגבי מבקר המדינה.

היו"ר י. גור:

בחוק בנק ישראל נאמר, שועדת הכספים תקבע את הגימלאה לנגיד בנק ישראל.

י. בדר:

הקושי לגבי נשיא המדינה הוא במשכורת שנקבעה לו לפי בקשתו, ואינה הולמת לא את מעמדו ולא את משרתו. היא כל כך נמוכה, שלא הייתי מסכים שגימלאה נשיא המדינה תהיה 100 אחוז של משכורת זו. הנעיה היא אפוא בתיקון משכורת הנשיא. ולדעתי צריך לפתור בעיה זו כל עוד איננה אקטואלית.

אשר לנגיד בנק ישראל, אני מציע שזכותו לגימלאה תהיה סדגה שהתמנה לתפקיד זה ותגיע ל-50 אחוז ממשכורתו, על מנת לאפשר לו להתפטר בכל עת שתיראה לו.

היו"ר י. גורי:

כוונתך טובת לי והיא טובה, אבל חל עליה הכלל שהטוב ביותר הוא השונא של הטוב.

י. סרגסון:

ברצוני לשאול את מר בדר, מה יהיה במקרה שנגיד בנק כיהן בתפקידו זה חצי שנה, התפטר וקיבל גימלאה של 50 אחוז ממשכורתו, ויחד עם זאת ממלא תפקיד של מנהל בנק ומקבל משכורת מלאה?

היו"ר י. גורי:

אילו בתקבלה הצעה, היה העניין פשוט ביותר. כיוון שמתעוררות בעיות, עלינו לדחות את הדיון לישיבה אחרת.

אנו עוברים לסדר היום - הטשן הדיון בצו העריף המכס והפטור (מכ

אתכול בשאלתי, אם רצוי לפרסם צו העלאות נוספות. אני מציע שנתחיל בכירור שאלה פרוצדורלית זו.

ז. סוזאייב:

אתמול אמר מר אריאלי, שצו חדש הנא להקטין שעורי מכס אינו טעון אישור הכנסת. אני שואל: מה הדין במקרה שפורסם צו בימי פגרת הכנסת?

היו"ר י. גורי:

אם פורסם צו והכנסת אישרה הוא, הוא קיבל תוקף והוא יכול לעמוד לעולם ועד. אם אחר כך מפורסם האוצר צווים המורידים את המכס, צווים אלה אינם טעונים אישור הכנסת. לא כן לגבי צו שלא אושר על ידי הכנסת.

ז. סוזאייב:

אני סודה לך על עזרתך. הצו הנדון פורסם ולא אושר על ידי הכנסת. אם נכונים דבריך, הרי למעשה צריך לחכות האוצר עד לאשורו של צו זה על ידי הכנסת.

כאשר אנו דנים היום על צו שפורסם ב-22.8.58, למעשה אנו באים לדון על צו מתוקן, ואיננו דנים אם מוצדק להטיל 30 אחוז...

היו"ר י. גורי:

אתמול החלטנו לקיים דיון משולב.

ז. סוזאייב:

ברצוני לשאול את נציגי האוצר, מהי הפרקטיקה ביחס לצו זה?

מר אריאלי:

בחכותינו להחלטתכם נתנה הוראה על ידי מר גפני לגבות את השעור המוקטן. למעשה אין שום הוצאת סחורות, כי כל מי שהיתה לו סחורה, הוציא אותה לפני ה-4 באוקטובר בלי מכס.

ז. סוזאייב:

היות ומקרים כאלה עלולים להשנות, אני הייתי מעדיף שיתפרסם הצו המתוקן מיד, הכנסת תאשר אותו, ואז נהיה בסדר מבחינה פורמלית.

בדר:
בעובדה שמנהל המכס גובה כרגע רק חלק מהמכס - מתוך שמירה על זכותו לדרוש את הפרשים - אינני רואה שום פגיעה וק. הוא יכול לזכות תשלום חלקי של המכס.

אשר להורדת מכס, לפי דעתי תהא הורדת מכס רק לאחר שמתאשר צו המס. הדבר אינו ברור במקרה שועדת הכספים אינה מאשרת את הצו המקורי. העלאת ס יכולה להכנס לתקפה רק ברגע שפוטם הצו החדש. הצו החדש מוכרח לכלול תם סעיפים שבאים לשנותם. לכן אני חושב שהדרך היחידה מבחינת הסדר הטוב היא, רסם מיד צו, ואז תביא הועדה לכנסת שני הצווים יחד, מתוך ידיעה שהצו השני טל את הצו הראשון. לעומת זאת לא הייתי רואה בזה מעשה טוב, אילו הועדה הי' מחליטה לאשר את הצו הזה, כיוון שהובטח שיחולו שני צווים מסויימים. הרבה יותר ב ובדיא ששני הצווים יובאו לאשור יחד.

ו"ר י. גורי:
ההצעה היא, שאף על פי שהצו לא נתפרסם - נראה אותו כאילו נתפרסם ונדון במשולב על שני הצווים. הצו יכול היה להתפרסם היום, ל עכבתי את הפרסום, כי לא ידעתי מה תהיה דעת הועדה. הצעה זו מתקבלת על דעתי.

שכטר:
האם הצו השני כולל רק הפחתות או גם העלאות?

אריאל:
הצו השני הוא למעשה שני צווים נפרדים, האחד כולל העלאות והשני - הפחתות. אנו איננו יכולים לפרסם את הצו על ההפחתות לפני שהכנסת מאשרת את הצו.

שכטר:
הכנסת יכולה לאשר את הצו הראשון פחוס הפרטים שאותם משנים.

גפני:
היה לנו תקדים כאשר דנו על תעריפי מכס על מזון, והועדה סיכמה לאשר את הצו כפי שהוצא עם מסירת הודעה לכנסת בה צויינו הצעות פחתות. לאחר מכן פרסמנו מיד את ההפחתות, כפי שקבע האוצר בהמלצת ועדת הכספים.

בדר:
למעשה אין דבר ששמו מתכת. ישנם כל מיני פריטים. אם לגבי פריטים אלה רוצים להפחית את השעורים, אפשר להפחית אותם, ו, ובמידה ויעשו זאת מהר יותר, כן ייטב הדבר, כי הצו אינו יכול להיות רטרואקטיבי.

אריאל:
למעשה, צריך לאשר את הצו הזה יחד עם הצו השני.

בדר:
נכון. הועדה הציעה להטיל מכס על שורה של מוצרי מתכת. צו זה לא פורסם. אם יפורסם, הועדה תצטרך לדון בו.

אולם יש שאלה נוספת - שאלת מס קניה. הועדה הציעה להגדיל קניה. הועדה יכולה לדון על העלאה או על הפחתה, ואילו שאלת האישור אינה קיימת.

השאלה שלפנינו היא, אם הועדה מעדיפה לדון על אשור צו זה מתוך חה שאחר כך יתפרסם צו המוריד שעורי מכס על כמה סעיפים הכלולים בצו זה, או שהועדה דיפה שהצו המפחית יופיע בטרם תביא הועדה את הצור לאשור הכנסת. אני חושב שברור אפשרות השניה היא עדיפה.

ו"ר י. גורי:
גם בעיני עדיף מהלך זה, שאנו דנים היום כאילו נתפרסם הצו ומביאים לאשור הכנסת את שני הצווים.

בהיר:
אני מציע לפרסם צו חדש ובו הפריטים שמציעים להפחית את שעורי המכס עליהם, מתוך הנחה שהצו שפורסם מתבטל כי בלאו הכי הופעל עד 4.10.58.

ו"ר י. גורי:
הצעה זו הועלתה, אך היא לא נתקבלה כי היא כרוכה בעבודה טכנית מרובה.

בהיר:
אני חושב שמוטב לעשות מאמץ טכני זה של הדפסת החוברת מחדש.

מר אריאלי:

לאחר ההסבר על חלקו של הייצור המיועד למוצרי צריכה ומוצרי ייצור, ברור שהדבר לא יורגש באינדקס. הם הודיעו כי שך המסחר והתעשייה הודיע להם, כי במידה וירצו לעלות מחירים, יוכלו לעשות כן, אלא שהם כבר לקחו מן השוק כל מה שיכלו לקבל.

חברי המשלחת העלו בעיה שניה - בעיית חיטול מפעלים, וציינו כי בשנתיים האחרונות התחסלו 30 מפעלים, ואף הגישו רשימת המפעלים. 80 אחוז מהעובדים במפעליה אלה התרכזו ב-2 מפעלים; "פלאלום" ו"טרנסמיסיה". הסיבות לחיטול שני מפעלים אלה הן ברורות לגמרי. יתר המפעלים שחוסלו הם שונים, ואי אפשר לומר שכחוצאה מכך הצטמצם הענף, כי בכל ענף יש חנודות.

היו"ר י. גורי: כמה מפעלי מתכת ישנם בארץ?

מר אריאלי: 1000 מפעלים, מהם 300 מאוגדים בהתאחדות בעלי התעשייה.

מ. קלמר: כמה פועלים מעסיקים המפעלים?

מר אריאלי: 16 אלף. המפעלים שהתחסלו - התחסלו בדרך הטבע.

י. קרגמן: האם באותו זמן קמו מפעלים חדשים?

מר אריאלי: כן. על מידת צמצום הענף אפשר ללמוד ממספר הפועלים העובדים בו. ובמשך שנתיים אלו עלה מספר הפועלים ולא ירד.

מ. קלמר: מדוע בכל זאת התחסלו המפעלים?

מר אריאלי: האחד השקיע כספו במוצר שלא נקלט בשוק ופשט את הרגל; השני - בגלל סיבה אחרת. יש אלף סיבות לחיטול מפעל. אי אפשר לזקוף את הכל על חשבון המכס.

אשר לבעיית המכונות מוצר הארץ, לפני 4 שנים, כאשר הטילו מכס על חמרי בנין, הטילו מכס גם על ברזל מקצועי, וברזל מקצועי שמש בחלקו לייצור משונות. מכיוון שהמכונות פטורות ממכס, הם טוענים שהיתה הפליה לטובת תוצרת חוץ, כי המכונה מהחוץ - לא הוטל עליה מכס, ואילו על החמרים המיועדים לייצור מכונות בארץ - הוטל מכס. ברור שטענה זו נכונה, ואין לסתור אותה. אבל השאלה היא, האם מישהו מעלה בדעתו שקונים מכונות מחוצה חוץ בגלל ההפרש במכס. יש אלף סיבות אחרות. יש ענין של סוביזם.

נ. לוי: מה גובה המכס על ברזל?

מר גפני: 70 לירות לטונה.

מר ארנאלי:

בהמלצות הועדה קבענו שיש למצוא פתרון לבעיה זו. אולם אני טוען שזו איננה נקודת הכובד בארגומנטים לשימוש במכונות חוצרת חוץ. ביבוא מכונות לא הכרזנו על ליברליזציה. עדיין יש צורך ברשיונות יבוא. לממשלה יש דרכים להבטיח שימוש מכסימלי במכונות מקומיות, לאו דוקא על ידי מכס. אבל נכון שבעיה זו קיימת ואנו מקווים למצוא לה פתרון. מר בהיר העלה הצעה להבדיל בין ברזל מקצועי לבניה ובין ברזל מקצועי למכונות. למטרה זו נביא לפני הכנסת עוד במושב זה הצעה מתאימה.

י. בדר: אתה חושב שיהיה זה צעד טוב?

מר אריאלי: אנני יודע שזה מסוכן, אבל כוונתנו להשתמש בזה רק

לגבי דברים ספציפיים. אנו נביא שורה של הצעות, ואחת מהן בענין השבון חוזר.

אנשי המשלחת העלו שאלה נוספת, הבאה ציוד שאפשר לייצרו בארץ ב-70 מליון לירות. גם דבר זה אינו מנוסס, כי היבוא

הזה כולל אניות, גנרטורים לחשמל.

נ. לויין: הם לא דברו על ציוד, אלא על מוצרי מתכת.

מ. קלמר: האם אפשר לייצר חלק מהיבוא בארץ?

מר אריאלי: כן, אלא שיש צורך בנקיטת כמה אמצעים. האחד מהם - השבון פנימי. השני - סדורים אדמינסטרטיביים טובים יותר. אפשר לעשות זאת גם על ידי הטלת מכס על ציוד שאפשר לייצר בארץ ובכל זאת הוא מובא מהחוץ.

כאשר הסברנו בוועדה את המניעים הפיסקלים של האוצר להעלאה המכס, אינני רוצה לומר שנציגי הצבור הסכימו לחתום בשתי ידיהם על דבר זה, אבל הם אמרו שפחות או יותר הוא נראה בעיניהם. נדמה לי שאני יכול להצהיר בכנות, שלגבי חמר עזר לא היתה התנגדות בעלת משקל. לגבי פח מגולבן הם הכירו שיש רווחי עודף, ויש סיבה מוצדקת לממשלה לספוג רווחי עודף אלה. כאשר סיכמנו את הממצא, הם הציעו להגדיל את ההיטל על פח מגולבן. פח מגולבן עולה - 450 לירות הטונה סי"ף. אנו הטלנו 190 לירות על טונה, וההצעה היתה להוסיף 40 לירות.

הויכוח בוועדה היה על 3 סעיפים עיקריים: פח לבן המשמש בעיקר לאריזה, מתכות צבעוניות ופח שחור. לגבי הפח הלבן הזמנו את נציגי יצרני הקופסאות וצרכני הקופסאות, שהם יצרני השימורים, והבאנו מספרים שהעלאת המכס על פח לבן, שהיא בגבולות של 100 לירות על טונה, מהווה העלאה של 1-2 אחוז על ערך המוצר. לאור מספרים אלה - שהוכח בוועדה שהם מתאימים למציאות - קם אחד מנציגי הצבור בוועדה ואמר: להעלאה זו לא נתנגד. למרות שהגענו למסקנה שהעלאה על פח לבון אין בה אסון, בהמלצות הסופיות הסכמנו להוריד, לפי דרישת נציגי הצבור, מ-30 ל-20 אחוז.

לגבי פח שחור ונחושת, לאחר דיונים הוברר כי אלה הם מוצרי יסוד, כי חלק ניכר הולך למוצרי ייצור ולא למוצרי תצרוכת. הועדה נקטה בקו, כי במידה והפח או הנחושת מיועדים למוצרי תצרוכת, האסון הוא קטן. הקושי הוא במוצרים המיועדים לייצור. גם כאן נסינו להעביר את הנטל אם היבוא השנתי של פח שחור הוא 24 אלף טון לשנה - לא כולל יבוא פח לצנורות - ומתוכם מיועדים 45 אחוז לייצור מיכלי גז ולכירים של גז, הסכמנו להוריד את האחוז המוטל על פח שחור בתנאי שעל החלק המיועד לגז יוטל מס קניה כדי שאפשר יהיה לגבותו בשלב מאוחר יותר. הוא הדין לגבי נחושת. כאן הורד המס מ-30 ל-15 אחוז. הן נעשה על סמך ויתור וחלק על ידי העברת הנטל למס קניה על מוצרים.

מ. קלמר: זאת אומרת שלמעשה אתם גובים כל ה-25 אחוז?

מר אריאלי: גובים את כל הסכום, אבל לא 25 אחוז.

י. בדר: אינני מחשיב ענין הועדה שנקראה צו ורית או בינמשרדית. אין לי סיבה להפחית מחשבותם של מר לינקרס או מר לוריה. אלא שגישתי לענין היא שונה. אם בעל בית חרושת מסויים היה משוכנע שהוא יוכל להעביר מס מסויים על הצרכן, יכול היה לתמוך במס. אבל בתור נציג צבור יותר רחב, הוא מוכרח היה להתחשב בעובדה שאחרים אינם יכולים לעשות זאת. כולנו זוכרים את ימי הכוסס-פלוס, כאשר היצרנים והצרכנים שמחו לכל היטל ולכל קרנות ההשוואה, כי היו מעברים את זה, יחד עם רווח נוסף, על הצרכן.

תעשיית המתכת משמשים לצרכים רבים, ולכל ענף ולכל בית חרשת יש חישובים כל כך רבים, עד שאינני בטוח שאפשר להגיד באופן כללי, שאפשר להעלות את המסים על ענף המתכת. אין לי שום דעה על התוצאות הקונקרטיות של העלאות אלו. אבל יש לי דעה ברורה מאד על המגמות המוכרחות להווצר בעקבות העלאה זו. ברור הוא, כי כל תוספת מכס מעלה את הוצאות הייצור. אילו היו רווחים גדולים, יתכן שהיה סיכוי שלל הפרש יבוטל על ידי הגבלת הרווחים. אבל מהדברים שממענו מכל הצדדים הנוגעים בדבר, אין בענף זה רווחים כל כך גדולים.

היו"ר י. גורי: השאלה איננה אם יש רווחים גדולים. השאלה היא, מהו רווח נורמלי המאפשר התפתחות נורמלית של הענף, ואם הרווחים כיום עולים על הרווח הנורמלי או לא?

אינני מסכים שקיים מאשג של רווח נורמלי. ענית, אם הוויכוח
שהרווחים גדולים מדי - זה ענינו של מס הטנסה.

בדר:

השאלה העיקרית היא - מי ישא במס? אפשרות אחרת היא,
שיעבירו את כל ההפרש במס על הצרכן. אפשרות שניה, שהיצרנים ישאו בעצמם
בהפרש זה. אפשרות שלישית, שהפרש זה יבוא לידי בטוי במחירים ויביא
להגבלת הביקוש וצמצום הייצור.

(אחרי כן רשמה אמ)

נוסף לסכנות הכלכליות אינני רואה כל צדוק להעלאה זו. לו הייתי רואה את הענין כפיסקאלי בלבד ניהא, אולם מאין השינויים בשעורים? כשמבדילים בין שעורים פוסק הענין להיות פיסקאלי גרידא וכרוך בחישובים משקיים.

הי"ר י. גורי: שכחתי להודיע לחברי הוועדה כי לאור התייעצות שהתקיימה בין מר שר לבין היועץ המשפטי הודיע היועץ המשפטי בענין הפרוצדורה עליה הרבינו להתווכח כי כל אחת מן הדרכים טובה. אם זה המצב הרי ההצעה שנוסחה על ידי חבר הוועדה בדר בהסכמתו של מר שר יכולה לאחד את כל הוועדה.

א. הרצפלד: שתי עובדות צריכות לשמש לנו מפתח לדיון זה וקודם כל הדו"ח של הוועדה. גם אם לא היה המינוי שלם אי אפשר להתעלם מדו"ח זה. אין לבטל את מסקנותיו ואין להתעלם מסני.

הי"ר י. גורי: לא התעלמנו מעצם הדו"ח של הוועדה, אולם אין לנו רוצים לייחס לדו"ח זה יותר ממה שיש בו. בשל הפיסקות הראשונות מזדהת הוועדה עם טענות המשלחת אם במידה זו ואם במידה אחרת. רק בפיסקה הרביעית אומרת הוועדה, כי למרות קשיי המימון הנוספים היא מתחשבת בנימוקי נציגי הממשלה על ההכרח בהכנסה נוספת זו תוך מגמה להקל במידת האפשר על הענף.

י. ספיר: דו"ח הוועדה עושה רושם קשה. דו"ח זה מעיד למעשה כי איי העלאה זו מוצדקת, אך היות וזקוק אנצור המדינה להכנסה נוספת הוחלט עליה. ההחלטה על העלאה זו לא באה איפוא מתוך שיקולים משקיים, אלא בגלל מחסור בכסף, אולם הדיון בענין זה לא יכול להתנהל בכיוון זה. הוועדה כולה באה לידי מסקנה שאין למעשה הצדקה משקית להעלאה זו.

לאור דברי המשלחת והמספרים שניתנו נדמה לי כי דווקא ענף המתכת נמצא במצב חמור. יש סיכוי קלוש בארץ לפתח מכשירי ייצור לתעשיות השונות לאור ההתהרות הקשה מבחוץ. רק עתה בקרתי בבריטלי. כאשר אתה עובר בכל מרחבי המוצבים שמציגות מדינות אחרות חייב אתה לשאול את עצמך: הרי אנו בבחינת תינוק שלא נולד. ואם יש סיכוי לעודד תעשיית מכונות ומכשירי ייצור הרי לא על ידי העלאת המכס. יוצא כך, שעל תוצרת מוגמרת או כמעט מוגמרת שמביאים מבחוץ אין מטילים מס, אך על תוצרת מקומית כן מטילים מס.

בהיקף ההיטלים השונים הגענו למצב כללי כזה, ולא דווקא בענף זה בלבד, שכל היטל נוסף הוא בטול גדול. כנראה יש בחוק הפיסקאלי של ההיטלים תחום מסויים ואין אנו מרוויחים מאומה על ידי היטלים נוספים, לא המדינה ולא הממשלה.

המחירים יעלו. תשובת שר המסחר והתעשייה בענין זה היתה: באם אין ברירה - תעלו את המחירים. אילו לא ההיטלים הנוספים האלה לא היתה הצדקה להעלאת מחירים גם לדעת הוועדה וגם לדעת התעשיינים. על ידי ההיטל הזה אנו מעלים את המחירים גם של מכשירי תצרוכת וגם של מכשירי ייצור.

הייתי עתה באירופה. המחירים בארצות אירופה יורדים בהתמדה מתוך הכוונה ממשלתית ומתוך תאום בין מדינות. כל השוק המשותף בנוי על הורדת מחירים ולא על העלאתם.

מצד אחד אנו חושבים איך להגדיל ולהגביר את הייצוא, אך מצד שני עושים כל מה שאפשר כדי למצער. דמת המחירים בארץ היא מן הגבוהות ביותר. חייבים אנו לשאול את עצמנו: לאן יוביל אותנו הדבר הזה.

בשטח המתכת הדברים ברורים. אם לא יעלו המחירים יהיה צורך לצמצם את היקף העבודה. ייסגרו מפעלים או לפחות יצטמצמו. גסיבתו של מפעל אינה של יום אחד בלבד. וגסיבתו של כל מפעל היא אסון.

זו שוב העלאת אחת בשרשרת ארוכה של העלאות. באותו רגע שאתה מעלה שטח אחד של מחירים וכתוצאה מכך עולה שכר העבודה, אתה מוכרח מחוץ להעלות את שאר המחירים. מעגל קסמים זה מיועד ומחויב המציאות להביא להעלאה בלתי פוסקת של מחירים.

מבחינת הכלכלה הישראלית אנו כוועדת כספים עושים את השגיאות החמורות ביותר. מסקנות הוועדה הצבורית הן חשובות מאד וקובעות מאד, כי הן באות ואומרות שהתמכיר של כל המוצרים אינו מופרז. אין המדובר בענף ספקולטיבי כי דווקא בשטח זה יש חישוב המבוסס על דקדוקי עניות של פרוטה.

ג. לוי:

יש לי חשד כי אין לצו זה כל שייכות לצרכי הבטחון. מר צור שבא לישיבה השניה פתח את דבריו בכך, שהטיפול בצו חדש זה נמשך כבר קרוב לשנה ואילו צרכי הבטחון נוצרו אך לפני כמה שבועות. ההנחיות עליהן היה בנוי צו זה נשללו כולן על ידי הוועדה הצבורית הזאת. ההנחיות התבססו על ספיגת רווחים והנה אין רווחים, על דולאר לירה ושמונים והרי הקלוקלציה מבוססת על שער אחר, והנה התברר שאכן נעשים החישובים על לירה ושמונים.

איני מאמין שהעלאה זו תכניס לקופת המדינה כסף ולדוגמה אפשר להכיא את העלאת הבלו האחרונה על הטבק. איני יודע איך תבטא העלאת מכס זו כאן. האם יביא הדבר באמת לתוצאות הצפויות על ידי האוצר? לדעתי לא. לי ברור שבעקבות העלאה זו תצומצם התעשייה.

עומדת השאלה המשקית של הממשלה: מצד אחד בגלל 3,5 מיליון ל"י המסוערים חושבים לצמצם את התעשייה ולסגור מפעלים ומצד שני אותה ממשלה בהתאם לדובריה נבנתה לפיתוח התעשייה במשך 4 השנים האחרונות 148 מיליון ל"י. מהו איפוא הקוץ? על כל פנים העלאת מכס על חומרי גלם למתכת אינה קו נכון.

ז. צור:

אני מסכים עם אותם החברים שאמרו, כי מבחינה פיסקאלית גרידא אין הצו הזה מבוסס מספיק נשביל להכניס לאוצר המדינה 4,5 מיליון ל"י. אולם אם רואים את הדבר לא רק מבחינה תקציב ההכנסות וההוצאות אלא מבחינת מאזן התשלומים בכללו, הרי צו זה מוצדק ומחוייב המציאות.

יודעים חברי הוועדה כי בדרך כלל אני חולק על דעתם בענין מסי עקיפין. אולם דווקא כאן איני רואה את המכס כמסי עקיפין רגילים. ברור לכל שאנו עומדים ברמת מחירים מעל לשער של לירה ושמונים הדולאר. ואנו עומדים איפוא בפני ברירה של פחות כללי של שער המטבע או פחות סלקטיבי. על כן אני אומר, במקום התייקרות כללית של סחורות אני מעדיף התייקרות סלקטיבית.

שואל אני את המתנגדים לצו: מה היו מעדיפים, האם העמדת השער בתעשיית המתכת על הערך הריאלי שלו? אני חושב, כי צו זה הוא הרע במיצונו.

לא תמיד מביאה התייקרות של חומרי גלם והתייקרות שכר עבודה להעלאת מחירים. עובדה היא, כי בשנה הקודמת לא עלו המחירים בעקבות העלאת שכר העבודה. ברור שהמחירים עלו באותם ענפים שהיה להם מעמד מונופוליסטי, אך לא כן באחרים. אני תקווה כי העלאה בגבול של 5% יכולה להיספג, אך גם אם תביא להתייקרות, הרי אותה התייקרות פחות פוגעת מאשר בדברים אחרים. אין אנו פוגעים כאן במצרכים חיוניים של שימוש יום יומי. עובדה היא שאין אלה כלולים במל המזונות של האינדקס, אם כי אינני מולזל גם בהתייקרות אמצעי הייצור. אינדקס ההשקעות שלנו עלה יותר מאשר אינדקס יוקר החיים.

גם לאור טענות החרשתנים עצמם מבין אני, כי שינויים אלה לא יחוללו מהפכות במחירים. ואם תגבר ההתחרות אין אלא לברך עליה.

בהזדמנות זו אני רוצה להעיר, כי חלה הפרזה מסויימת במושג של הגנה על תוצרת הארץ. יש להגן על תוצרת הארץ בפני יבוא מתחרה, אולם עד גבול מסויים. אין להחזיק את המפעלים שלנו בחמטה.

ז. מוזאייב:

מצבו של ענף המתכת קשה. איני מדבר על מפעלים מסויימים שהתרחבו, אלא על התמונה הכללית. יודע אני מפעלים רבים שמצבם הוטב בשנים האחרונות, אך בשנה האחרונה הורע. אין ענף אחר בארץ שעשרות מפעלים שלו נסגרו במשך תקופה של שנתיים.

אשר לתעשיית הייצור והגדלת הקצוץ. בשטח זה נעשה דבר מאד בלתי אחראי. זה באמת ענף המפסיד את כל קלוט בו מספר גדול של פועלים. ענף זה הלך והתפתח גם בזמן מלחמה. יש פה שטח לכשרון ולאינדיבידואליות של בעל התעשייה. יש אצלנו בעלי מקצוע שלא נופלים ברמתם מבעלי מקצוע בעולם כולו. דווקא מאן אפשר לייצר ולייצא.

עלי להודות שיש מקום לבקרת קשה על התנהגות התאחדות בעלי התעשייה. כל נימוקי התאחדות בעלי התעשייה היו חלשים. נכון שקשה עכשיו לבוא ולומר, שאין הוועדה הזאת מייצרת היות ולא קיבלו כתב מינוי רשמי.

התרשמתי אתמול מאד מדברי קלגס בלד שאמר, כי התעשייה הזאת נמצאת בתנאים קשים ובעזרת המכון לפיריון עבודה עושה מאמצים רבים כדי לייצל את העבודה ומצליחים להוריד את המחיר. לאחר שהצליחו להוריד את המחיר ולייעל את העבודה באה הממשלה ומטילה היטל. אומר קלגס בלד: האם בצורה כזאת אפשר מחדש להמשיך במאבק לאור המצב החדש שנוצר על ידי האוצר?

הי"ר י. גורי:
דווקא בקודה זו היא החלשה. אין אנו יכולים להסכים לטענה, שחשקו של האדם לעבוד ולהיות מועיל בחברה ולעצמו נובע אך ורק מתועלתיות עצמית.

ז. סוזאייב:
אין כאן ביגוד בין תועלת אינדיבידואלית של הייצור לבין תועלת של החברה. כאשר מוזיל הייצור את הוצאות הייצור שלו הוא עוזר לעצמו ועוזר לכלל.

אי אפשר להגיד מראש אם זה ישפיע על יוקר אם לא. בענף המתכת יש שני סוגים. יש הבדל בין אותו חלק שיש לו עמדה מונופוליסטית ויכול בנקל להעביר את התוספת על מישהו אחר לבין החלק האחר.

הערותיו של חבר הוועדה צור היו מעניינות. אני מסכים אתו. מה שעושה הממשלה היום זה לא הגנה על תוצרת הארץ, זה לא ספיגת רווחים, אלא השאלה היא: מה לעשות עם הדבולאציה של הלירה. לו היה יושב פה נגיד הבנק ושומע על התכנית של ייקוד סלקטיבי, הטלת מכס והרחבת האשראי כדי לאפשר לתעשייה להסתגל לייקור, היה מוחה כף, כי זו דרך קלאסית של אינפלציה.

מ. קלמר:
לא שמעתי אתמול את דברי נציגי התאחדות בעלי התעשייה, אולם שמעתי את דברי מר אורלי. כשנשאל: אין אפשר להטיל היטל על מכונה שמייצרים אותה בארץ בשעה שמכונה הבאה מבחוץ פטורה ממס, השיב, כי באמת יש להטיל מכס גם על מכונות סיובאות. לא בכדי אין עוד אד היום מכס על מכונות חקלאיות או אחדות המובאות מבחוץ. ברור, כי דרכו של אריאלי היא הדרך הקלה ביותר, אולם המדיניות צריכה להיות לא של החסרה, אלא של הקלה. אין להגדיל את הייפלים שהיו עד כה.

אשר לפח שחור. כל הנימוקים הם של ספיגת רווח עודף. איני יודע מה הרווח הנכון שעל מותר להרוויח, אולם אם אינך מוציא יחד עם הצו הזה צו האוסר להעלות את המחירים - מה תועילו חכמים בתקנתם?

י. קרגמן:
כמה הערות כלליות ולא אגע בפרטים, וקודם כל בענין הוועדה. אינני מכיר את שלשה חברי הוועדה, אולם ברצוני לומר כי מעריך אני אותם על שידעו להתרומם מעל לאינטרסנטיות הצרה ולהשתכנע שיש מקום להעלאת המכס.

יש אינטרסנטיות הנובעת מתוך רצון לשמור על רווח ועל קיום ויש אינטרסנטיות יותר רחבה - קיום המדינה, ואם הגיעו חברי וועדה זו לידי מסקנה, שאפשר להכניס תיקונים מסויימים, ברור שאפשר לאשר צו זה. הדו"ח שלהם מעיד, כי העלאה זו לא תפגע בענף.

מספר של שלושים מפעלים שנסגרו לאחרונה עושה רושם, אולם מכיר אני אישית שלושה מהם. היו בענף המתכת הרבה שותפויות קטנה במפעלים קטנים. אלה נסגרו. לא היה לאנשים מושג בענף ובמקצוע. היו בין השותפים מריבות גדולות והגיעו הדברים אף למכות.

הדו"ח של שר המסחר והתעשייה מעיד כי ענף זה בכללותו לא הצטמצם. להיפך, הוא התרחב. גם מספר המפעלים גדל.

אי אפשר לקבוע מראש מי ישא בעול ההיטל החדש. זוכרים אנו כולנו את הויכוח על מוצרי פלסטיקה, ובכל זאת לא עלו המחירים. איני יודע אם תגרוור העלאה זו בעקבותיה העלאת מחירים. יש תהליך של עליית מחירים גם בלי מכס על חומרי גלם. הביקוש לכיריים גדל. אני חושב כי זה גם מצרך חשוב, אם כי אינני יודע אם צריכה להיות עליו סובסידיה. ידוע הוא, כי כולנו נהנים מסצרכים המובאים במחיר זול. יש עליה גדולה בביקוש לכיריים, דבר המעיד על רמת חיים יותר גבוהה בארץ, דבר שאיני מתנגד לו.

ב-70% הוטלו הדברים על ייצור נכסי ייצור ולא על נכסי תצרוכת. כל התפתחותו של הענף שנים האחרונות היא לייצור נכסי ייצור.

יש פה שטח נרחב להגברת היעילות בעבודה, ואפשר לבלום את ההתייקרות. אם תגרוור העלאה זו אחריה עליית מחירים אם לא, יהיה זה בבחינת מבחן לענף המתכת. יחפשו המפעלים אפשרות צמצום בתוכם, יש אפשרויות בלתי מוגבלות לניהול עסקים יותר טוב בבחינת רווחים.

הוועדה הצבורית לא ראתה בצו זה הרס לענף. היא לא התריעה על התמוטטות הענף. ענף זה יצטרך לעשות מאמץ יתר על מנת לעמוד בצו.

לא מכבר קראתי דו"ח של קרן מטבע בינלאומי ביחס לישראל. גם הם לא ממליצים היום בישראל על שער אחיד. שער של לירה ושמונים הדולאר הוא סובסידיה, אולם השאלה היא של גישה סלקטיבית, כי זו המדיניות הנכונה בשעה זו.

דומני כי בלב שלם יכולים אנו להצטרף להמלצת הוועדה הצבורית.

מ. חזני:

אין בדעתי להתייחס לפרטי הדברים, אלא למגמה בכללותה. הנקודה היא זו שסיים בה את דבריו חבר הוועדה קרגמן ודבר על כך גם חבר הוועדה צור - פייחות המטבע או ייקורה באופן טוטאלי בדרך אחידה או בדרך סלקטיבית.

אם גם מקבל אני את הדרך הזאת של פייחות סלקטיבית, השאלה היא: אם בענין המתכת לא החסיאו ביותר את המטרה. אומרים: לא יהיה אסון, לא תהיה התמוטטות. אני סבור שכל צו לא מתחיל להיות פסול כאשר ברור כי תהיה התמוטטות מוחלטת. הצו הוא פסול גם אם הוא פוגע קשה, גם אם אינו מביא לידי אסון. גם שלב לפני כן מספיק בעיני כדי לפסול כל צו.

משפט אחד על עמדתנו במחצית השנה האחרונה. אין עמדתנו בענין זה נקבעת על ידי מעטדנו הפוליטי. אותם הדברים טענו גם כשהיינו בקואליציה. כאשר היתה התמוטטות. אני סבור שכל צו לא הססנו אף רגע, אפילו אם לא השתכנענו במאה אחוז, ולדוגמה ענין הפלסטיקה. רווחי יתר מצווה לצמצם. בא גם שלב שני ובו תמכנו, אם כי בהסוסיים: ייקור מצרכי צריכה מובהקים בין של יבוא ובין של ייצור מקומי. אמרנו, אין קדושה בגבול שנקבע בין מסיים ישירים ומסי עקיפין, אך במה הדברים אמורים? כשזה נגבולות מתקבלים על הדעת.

באותו רגע שהענין הולך ומתרחב, הולך ומתפשט גם על יבוא חומרי גלם יסודיים - מתחילה הבעיה. איני רוצה להיכנס עתה לויכוח היסודי: מה הדרך הנכונה - האם פייחות כללי או סלקטיבי? לא עתה הזמן לכך. נעשה זאת בהזדמנות אחרת.

לא אחת טענתי מעל במת הכנסת שיש גבול אצל להגנה על תוצרת הארץ. במקרים רבים אנו מחזיקים ענפי משק בתוך חממה. אם אתה הולך בדרך סלקטיבית ומחסיא את המטרה תגיע לאותו מצב אבסורדי המעיד, כי אתה מייקר ייצור מקומי ולא מייקר מוצרים מוגמרים או מוגמרים למחצה המובאים מבחוץ. אתה מייקר רק את חומר הגלם בשלב הייצור הראשון. ברור שמגמה זו לא יכולה לעמוד בפני בקרת.

אני מסכים שלא הביעה השעה לפיחות טוטאלי, אולם הפגם העיקרי בסלקציה הוא בכך שהסלקציה נעשת על ידי אנשים, ובשר דם יכולים לטעות. בלך בשיטה שתלויה בזה באדם. אחרת תחסיא והסלקציה את המטרה.

במתכת ובמקלאות אין צבועים גלם בסוף. גם הפלשתים הבינו, שאם רוצים לדכא את יסודם יש לוצבם ילם יליו חודשי בקזל ביהודה, כי החרושת היא יסוד כל העשיה. במתכת החטאתם את המטרה לחלוטין. אין כאן ענין של אינפלציה או של סלידת ורוחיה. לא זה המצב ברוב המכריע של מפעלי המתכת. היקורו ילם לצמרתם הייצור עם כל הכרוך בכך.

אינך נוגע בהרבה נוגדים מוגברים, מכונות מוגברות, אינך נוגע בהרבה מוצרים מוגברים וטחנה, שהיבוא שלהם מגיע לכדי 70 מיליון, ולעומת זאת אתה נוגע בחומרי גלם ראשוניים הנוגעים לכל ענף וענף במשק.

אני מוכן לדון באחריות מלאה על המגמה הכללית בשים לב להנחה היסודית, שפחות חובלי לא יכול להיות ובצטרך ללכת בדרך סלקטיבית, אולם סלקציה שלא תחסיא את המטרה. כאן תחסיא הסלקציה את המטרה.

א. בהיר:
בראשית הדו"ח ילה אומרת הוועדה שהחליטה לא לדון בבעיה העקרונית של הסלת מסיים ומכס על חומרי גלם לתעשיה. כאן, בוועדת הכספים, המצב הוא אחר. מטבע הדברים שהבירור בתוכנו יהיה יותר עקרוני. גם אני לא אגע בפרטים ואתייחס למגמה הכללית.

על חומרי גלם רבים בארץ יש מכס. נכון שמדיניות רצויה היא לפתח ענפי תעשיה בגביל להקטין את היבוא, אולם מבין אנכי שאין אפשרות להבדיל בין חומר גלם המיועד למוצר אחד לבין חומר גלם המיועד למוצר אחר. ברור גם שאין כאן כל אפשרות להתגבר על הבעיה בעזרת מס קניה, המס שהוטל על הברזל אין בו כדי להביא לייקור. אין לבטל את המס על הברזל המיועד לבניית המכונות השונות כמו: קומביינים או מחרשות, אלא יש ללכת בדרך אחרת; עזרה לתעשיה על כל מוצר מוכן בהתאם לבדיקה שתיערך. המכס שהוטל לא הוא הקובע, והעזרה צריכה לבוא בדרך אחרת.

הייתי מעדיף ש-4,5 מיליון ל"י אלה לא ילכו לתקציב הרגיל, אלא לתוספת בתקציב הפיתוח. יש לנו ענין רב בהגדלת תקציב הפיתוח.

לאחר שהציעה הוועדה הצבורית את אשר הציעה נדמה לי כי עלינו לאשר את הצעותיה. מבחינת המדיניות אני מקבל את דברי חבר הוועדה צור. כן תקוה אני כי תביא הממשלה הצעות שישיעו בייצור המכונות בארץ, ולפני שתקבל החלטה סופית על ענין הקטנת המכס על יבוא מכונות חקלאיות ותעשייתיות - יתקיים דיון בוועדת הכספים.

הדו"ר גורי:
הושמעו כאן טענות שונות ורבות בגד הצוריים. הכבדה ביותר היא זו, שהצוריים עשויים להכביד על הייצור אשר היה סכוון לאמצעי ייצור לתעשיות אחרות.

מר מאיר:
אתחיל את דברי כמסירת פרטים על מחיר חומרי הגלם בעולם. מחיר ברזל מקצועי היה 118 דולר לטון ועתה הוא 88 דולאר לטון. ירידה ג-22% גלם להביא בחשבון גם את הירידה בדמי ההובלה. אם נוסיף את הירידה בדמי ההובלה, אפשר להניח שבמחירי סלף הירידה תתבטא ב-30%. הנאתי דוגמה זו מאשר שהגדול המקצועי תופס ביבוא פלדה את הסעיף הגדול ביותר. בשטח האל-ברזל האלוסיניום הוא הסעיף הגדול ביותר. מחיר האלוסיניום ירד מ-562 דולאר ל-496 דולאר הטון, ירידה ב-12%.

ההוזלה בארץ ספגרת אחרי ההוזלה בחו"ל בגלל חוסר ליברליזציה ביבוא. לאורך ההסדרים החוקיים סבורני שגורם הליברליזציה יתן לנו את האפשרות להינות מההוזלות באופן מיידי.

השאלה היא: מה תהא ההשפעה על מוצרי תצרוכת ומה תהא ההשפעה על מוצרי ייצור. מר לוי מתאחדות בעלי התעשיה אמר, כי בממוצע מהווה חומר הגלם 60% מהוצאות הייצור. אך הממוצע הזה כולל בתוכו מוצרים כמו צנורות בהם חומר הגלם עלול להיות הרבה יותר מזה ומוצרים בהם חומר הגלם מהווה הרבה פחות. ככל שהמחיר יותר מסובך הרי אלמנט חומר הגלם שבו תופס בתחשיב פחות. במכשירים מסובכים עיקר התחשיב הוא בעבודה מקצועית

וידוע שכני. במידה והמדובר במכונות חקלאיות פשוטות ברור שהעלות הנמוכה עלולה קצת לפגוע, אך במידה והמדובר באותם טיפוסים מכונות בהן התעשייה בארץ דוגמה להתמחות: מכונות קטיף, דיש ועוד - אין בכוחה של העלאת זר לפגוע.

אשר לענין הפס"ז. נכון אמר צביג התמורות בעלי התעשייה, כי בתעשייה זו אין פס"זים, אלא בקופסאות פח בלבד המיועדות לשיטורים, ואף זה. בא לא סתוך כספי פס"ז של תעשיית המתכת, אלא של תעשיית השיטורים. יתכן ובקופסאות פח מגיע חומר הגלם אף ל-60%. אינני חולק על כך, אולם דווקא כאן יש אפשרויות לעשות את אריזת השיטורים בצורה אחרת שאינן מחייבות צריכת מטבע חוץ. אפשרות לשמר את המצרכים המיועדים לשוק הפנימי בקופסאות זכוכית, דבר טוב גם מבחינת צמצום השימוש במטבע חוץ. למטרות פנימיות מוטב לנו לעודד שימוש בזכוכית מאשר במתכת.

גם תעשיית הפלסטיקה טובלת ממכס של 25% על אותם חמרי הגלם המיועדים לאריזה. יתכן ונתקדם לקראת אריזה בפלסטיקה ולא במתכת, ועל ידי כך נחסוך בסופו של דבר מטבע זר. הבה ונראה! אין זה ענין להחלטה של משרד מסלתי זה או אחר. ענינו של משרד מסלתי במקרה זה הוא ליצור את התנאים לבחור את האלטרנטיבות המשקיות ביותר. אינני רוצה לומר, וזאת לא על דעתי אני ולא על דעת משרדי, שהחלט, כי יש להעדיף זכוכית על פני מתכת, אולם הליברליזציה פותחת אפשרות להתחרות.

הזכיר חבר הוועדה קרגמן את ענין הפלסטיקה. לא רק שלאור הליברליזציה לא עלו המחירים, אלא שתעשייה זו מצאה לה מקום חדש להתבדר בזר יריעות פלסטיות לשימושים חקלאיים. יש בית חרושת בשם "העוגן" הנמצא בתוך משק חקלאי. כתוצאה מחיפוש שווקים חדשים לפלסטיקה התחילו לגדל מלונים תחת יריעות פלסטיות. ייצוא המלונים הולך וגדל והתוצאות היו חיוביות.

אמר חבר הכנסת חזני כי במתכת אטור לפגוע, אלא לבסוף. אני חושב שמרדי הלך בדרך זו. לפני שלש שנים התחלנו בענין זה של הטלת מכס על חומרי גלם: קודם כל צמר, אחר-כך חומרי טכסטיל ועץ. לפני שנה חומרים כימיים, גומי ופלסטיקה, ואם לא לדבר על חקלאות, הרי מבחינת התעשיות המשתמשות ביבוא בקנה-מידה רציני, תעשיית המתכת היא האחרונה. אין לנו יכולים להגדיל יותר את הפער בנטל מסי עקיפין בין חומר גלם אחד לחומר גלם שני. אי אפשר להשאיר אי בודד במשק הישראלי שיהנה סתמל הנסוך ביותר.

עלי לבעול את הישיבה. סחר במשיך בענין זה.
הישיבה הזאת נעולה.

היו"ר י. גורביץ